Mapes de Patrimoni Cultural

Diputació Barcelona

Santa Eulàlia, església vella

Gironella

Ubicació

Comarca: Berguedà
Lloc/Adreça: Plaça de la Vila, 9. 08600 Gironella

Coordenades:

Latitud: 42.03355
Longitud: 1.88303
UTM Est (X): 407543
UTM Nord (Y): 4654105

Classificació

Número de fitxa 08092 - 3
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia Edifici
Estil / època: Medieval Gòtic Modern Contemporani
Segle XIV-XX
Estat de conservació Bo
Protecció Inexistent
Número inventari si. IPA, 3315
Generalitat i altres inventaris
Accés Fàcil
Ús actual: Científic
Titularitat Pública
Titular: Ajuntament de Gironella, plaça de la Vila, 1. 08680 Gironella
Fitxes associades:
Castell i muralles de Gironella
Autoria de la fitxa Sara Simon Vilardaga
Data de registre de la fitxa: dt., 10/10/2017 - 02:00

Descripció

Es tracta d'un edifici religiós que ha sofert al llarg del temps nombroses modificacions que han variat substancialment el seu aspecte original. Actualment es conserva una nau, de planta rectangular orientada est-oest, amb un absis poligonal adossat al qual s'aixeca l'estructura d'un antic campanar, format per una torre massissa que s'alça en el lloc on hi havia el transsepte de l'edifici primitiu. Exteriorment presenta uns paraments realitzats amb carreus escairats i disposats en filades regulars i col·locats a trencajunts. La coberta és a dues vessants, de teula àrab, amb el carener orientat en paral·lel a l'eix longitudinal de l'edifici; de fet és el resultat d'una intervenció contemporània que sobreposa una estructura de bigues i peus drets de ferro damunt l'antiga coberta (de lloses, visible en l'espai sota coberta). En aquest espai interior de la coberta es poden observar les direccionalitats de les voltes de la nau i del que resta de l'antic transsepte. A la façana principal s'observen les modernes intervencions en el portal d'accés i en l'ull de bou situat damunt el portal, així com quatre finestres de mig punt tapiades amb obra de maó vist. La façana lateral està defensada per un tancament translúcid i damunt del qual s'observa un ull de bou i un seguit de finestres de mig punt tapiades apreciables des de l'interior de la coberta. A l'interior de la nau es pot observar la coberta a base d'una volta de canó apuntada que es desenvolupa fins a la zona de presbiteri; a partir d'aquest punt, la coberta de l'absis adopta la forma de volta de creueria, amb les nervadures corresponents i la clau de volta amb el relleu presentant a Santa Eulàlia i els atributs del seu martiri (palma i creu) així com dues pinyes que fan referència a la família Pinós. En el mur sud de la nau s'observen tres grans arcades de mig punt que descansen damunt grans pilastres, llevat de la central que disposa d'un suport de secció circular. La torre campanar presenta una doble filera d'obertures, les de la inferior són altes i estretes coronades per un arc de mig punt, i les superiors més baixes. L'accés al capdamunt de la torre es realitza mitjançant un escala de cargol de graons de pedra que s'eleva fins la zona de les finestres inferiors.

Observacions:

Està inclòs en el Pre-Catàleg de les Normes urbanístiques de la revisió del Pla general, amb el número 1, dins el Nivell 2 Edificis i elements a protegir.
També té consideració de jaciment arqueològic, s'hi van dur a terme treballs arqueològics i de restauració durant els anys 80 del segle XX, a càrrec del Servei de Patrimoni Arquitectònic Local de la Diputació de Barcelona.
(segueix d'Història): L'arc triomfal de l'absis té gravada la data 1627, de fet a la primera meitat del segle XVII, es situen algunes de les importants obres de reforma del temple, segons els resultats proporcionats per l'arqueologia (VVAA: 1989). Segurament coincidint amb el període del rector Joan Puig, qui consta que impulsà les obres d'ampliació de l'església, construint les capelles de la banda dreta, engrandint el presbiteri i aixecant el campanar. (BUSQUETS: 2005, 34)
Poques notícies es conserven o són conegudes durant un llarg període, sembla que degut a les vicissituds històriques esdevingudes, afegint-hi també que el 1838 en el context de la Primera Guerra Carlina es produí la crema del poble de Gironella, i al 1936 part de l'arxiu parroquial va ser destruït; són alguns dels fets que compliquen el coneixement de notícies de l'església.
A finals del segle XIX, Gironella incrementà de manera important la seva població, degut especialment a la industrialització; aquest fet fou determinant perquè la parròquia i el Bisbat es decidissin a construir una nova església que permetés acollir el volum de població del moment. Per tal de facilitar assumir el cost de l'obra, el bisbat va decidir vendre l'església vella de Santa Eulàlia; la venta es dugué a terme el 1907 al senyor Ballús, un particular. Es dessacralitzà l'edifici i s'adequà a les noves necessitats d'ocupació; durant els decennis següents el temple va tenir diverses utilitats, entre les quals, habitatge als pisos superiors, i a nivell de planta baixa va tenir un ampli ventall d'usos al llarg dels anys, així l'absis fou taller de fusteria, la nau es va compartimentar per acollir diferents negocis com barberia i ferreteria. Les diferents obres per encabir els nous usos afectaren de manera destacada l'estructura arquitectònica del temple. El 1924, el llogater, el Sr. Fígols, comprà l'edifici i modificà la planta baixa per instal·lar-hi una fàbrica de fideus, la qual patí un incendi. Posteriorment acollí un teler. Les plantes superiors van deixar de ser emprades com a habitatge per ser utilitzades com a centre

cultural i club cultural de jovent. Fou seu del Club Excursionista Sant Jordi, comptant amb un espai per jocs i acollint els assajos de sardanes i de la coral, i també va acollir un bar; l'antiga església va esdevenir un lloc de trobada de la gent jove del poble. Entre altres raons, les dificultats de manteniment de l'edifici, especialment davant el mal estat del campanar, van determinar que el 1971 el propietari cedís l'edifici a l'Ajuntament, finalment el 1972 es va fer efectiva la cessió. A partir d'aquí el consistori va iniciar tràmits amb la Diputació de Barcelona per poder realitzar la seva restauració i adequació als nous usos.

Història

Les característiques arquitectòniques que mostra l'edifici de l'església vella de Santa Eulàlia no es corresponen amb la que hauria estat la primitiva església de Gironella, així, en la bibliografia s'esmenta que podria haver ocupat el mateix emplaçament (BUSQUETS, 2005) tot i que hi ha opinions que reflecteixen el desconeixement exacte de la seva ubicació i que podria haver estat situada en un altre indret (VVAA: 1989). El nom de Gironella consta esmentat en la relació de parròquies que apareixen a l'acta de consagració de Santa Maria de la Seu d'Urgell, document considerat una falsificació del segle X o XI. En l'acta de consagració de Santa Maria d'Olvan, del 9 de novembre de 899, consta Gironella com un dels límits de l'esmentada església; moment en que es creu que l'església o capella existent a Gironella podria estar vinculada directament a l'església de Santa Maria d'Olvan, la qual es trobava dins les possessions dels senyors de la Portella, que també tenien Gironella com a part dels seus dominis. La primera referència coneguda sobre la parròquia de Gironella (BUSQUETS, 2005: 10-11, 137-138) és en un document datat el 15 de maig de 1118, que tracta sobre les desavinences per el delme de Gironella entre Arbert, capellà d'Olvan, i Guerald Guifred, lloctinent dels senyors de la Portella. Posteriorment, del 1222, data un document que es considera com la primera referència a una comunitat plenament constituïda referida a Gironella , el document es conserva a l'Arxiu Parroquial de Gironella i és el més antic del fons de la parròquia. Es tracta d'una venda d'una casa feta per Guillelmus de Londoncel i la seva muller Nina a Bernat, capellà, per un import de trenta sous de moneda de Barcelona. El document descriu la localització i els límits de la propietat, es fa difícil identificar la ubicació concreta de l'immoble, es considera que aquest edifici podria estar destinat a dotar de casa parroquial una esglesiola que devia fer poc s'havia constituït o en fase de formació.
Durant el segle XIII hi ha diverses notícies documentals que testimonien l'existència de culte a Santa Eulàlia, però sense que hi hagi referències directes ni notícies que permetin identificar la seva ubicació. Alguns estudis (VVAA: 1989, 148) plantegen la hipòtesis que potser la primera església dedicada a Santa Eulàlia no ha arribat als nostres dies i que l'església que avui anomenem església vella de Santa Eulàlia és obra del barons de Pinós, que a la segona meitat del segle XIV, en un context d'esplendor econòmic, social i polític; a més coincideix amb la tipologia gòtica visible.
Segons Busquets la informació més antiga de l'església Vella de Santa Eulàlia és la data de la seva consagració el 7 de setembre de 1329; la data és recollida de manera indirecta a partir d'un comentari en el Llibre de Baptismes de la parròquia de l'any 1625 en que s'esmenta el dia i mes, i posteriorment l'any és citat en una resposta a un qüestionari del 1789.
Del 1328 data la constitució del benefici eclesiàstic de Sant Joan i Sant Marc a l'església de Santa Eulàlia, poc després el rector Ramon de Gironella, al 1332 va fer bastir un nou altar sota l'advocació de Sant Joan Apòstol Evangelista i Sant Joan Baptista, tot concedint-li censos concrets.
Del 27 de juliol del 1445 data un establiment en el que consta una referència a la torre de nova construcció que és al costat del cementiri i que es creu que podria correspondre a la torre del campanar (BUSQUETS, 2005, 23). Al llarg dels anys es van documentant nombroses referències a donacions, establiments, i altres mencions a la parròquia de Santa Eulàlia.
Un document datat el 1552 fa referència documenta que es va fer una assemblea extraordinària a l'església de Santa Eulàlia, per part dels homes de la baronia de Gironella, que va ser presidida pel Sr. Galceran de

Pinós i Cardona.

Bibliografia

-BUSQUETS I CASTELLA, J. (2005): La parròquia de Gironella: mil anys d'història. Berga: Àmbit de Recerques del Berguedà i Centre d'Estudis musicals del Berguedà "L'Espill".
-BUSQUETS I CASTELLA, J.; MONTAÑÀ, D.; PUJOL, J.; SERRA, R.: (1999): Gironella. Notes històriques. Gironella: Edicions del Centre d'Estudis de l'Associació Cultural El Vilatà del Berguedà, Col·lecció L'Escambell, núm. 12.
-BUSQUETS I CASTELLA, J. (1985): "80 anys de l'església nova de Gironella", a El Vilatà, número 42.
-CAMPRUBÍ SENSADA, J. (1986): Santa Eulàlia de Gironella. La vida en una església i en una parròquia. Gironella: El Vilatà i l'autor.
-SERRA, R. et altri (1991): Guia d'Art del Berguedà. Berga, Ed. Consell Comarcal del Berguedà i Patronat del Centre d'Estudis del Berguedà.
-VVAA (1994): Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya. El Berguedà, volum 5, Barcelona, Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.
-VVAA. (1989): "Antiga església de Santa Eulàlia de Gironella", a Quaderns Científics i Tècnics, número 1 Recerques històrico-arqueològiques al Berguedà (1983-1986) (direcció: Albert López Mullor), p. 145-184. Diputació de Barcelona, Servei del Patrimoni Arquitectònic.

cuina